

Still/ Fra Alexander Kluges bittert kritiske film »Artisterne i cirkuskuplen: rådvilde«, hvor elefanter symboliserer Den tredje Verden.

kan en kunstner, i filmen hovedpersonen Leni Peickert, producere kunst i Vesttyskland? I slutningen af halvtredserne havde der fundet en monopolisering sted i den vesttyske filmindustri. Store internationale distributionsselskaber beherskede det tyske marked. For den tyske stat havde filmproduktionen kun økonomisk interesse. En stor del af filmproduktionen blev finansieret af storbankerne, der ville undgå enhver risiko og frem for alt tænkte på profit. Derfor blev der produceret »Heimatfilme« og filmserier, der imødekom det store publikums smag. For at finde en vej ud af denne krise, havde adskillige kritikere og kortfilminstruktører fra München i 1964 dannet gruppen »Junger deutscher Film«. Kluge kom fra Ulm, men skabte alligevel bevægelsens mest lovende film »Abschied von gestern« i 1966. Omkring 1968 var den »unge tyske film« i vid udstrækning opkøbt af den etablerede filmindustri og dens lyst til eksperimenter Kunst« i München 1939. Hitlers ankomst, tilskuermængder og en parade af nazistisk kunst i gigantiske gipsafstøbninger vises akkompagneret af Beatlesangen »Yesterday«, sunget af en italiensk pop-tenor. Det er den afmægtige kunstners mulighed i 1967 for at vise sin

foragt for aksemagterne Nazityskland-Italien. Den første kulturrevolution i Hitlertiden blev ikke afløst af en anden efter anden verdenskrig. Det vesttyske samfund gjorde ikke op med nazitiden, men opbyggede kritikløst et konsumsamfund med ukritisk information fra massemediene, stupid underholdning, forfalskninger og forkerte idealer via reklameindustrien, tv-skærmen og film-lærredet.

Det er Kluges bitre kritik.

Peter Gottschalk

■ ARTISTERNE I CIRKUSKUPLEN: RÅDVILDE

Die Artisten in der Zirkuskuppel: Ratlos. Vesttyskland 1968. **P-selskab:** Kairos Film. **P:** Bernd Hölzt, Ingeborg Pressler. **Instr/Manus:** Alexander Kluge. **Foto:** Günther Hörmann, Thomas Mauch (enkelte sekvenser i farve). **Klip:** Beate Mainka-Jellinghaus. **Musik:** spillet af Viviane Gomorrhi, Helmut Löffler (piano). **Tone:** Bernd Hölzt. **Medv:** Hannelore Hoger (Leni Peickert), Siegfried Graue (Manfred Peickert), Alfred Edel (Dr. Busch), Bernd Hölzt (Herr von Lüptow), Eva Oertel (Gitti Bornemann), Kurt Jürgens (Mackensen), Gilbert Houcke (Houcke), Wanda Bronska-Pampuch (Fru Saizewa), Herr Jobst (Impressario), Hans-Ludger Schneider (Korti, anklager), Klaus Schwarzkopf (Professor Gerloff), Nils von der Heide (Hr. Arbogast), Marie Anne Dutoit (Schweizisk artist), Peter Steimer (Perry Woodcock), Theodor Hoffa (Artist med monokel), Maximiliane Meinke, Ingeborg Pressler (klovner), Wolfgang Mai (Joe Wilkins), Tilde Trommler (Lotte Losemeyer), Ingo Binder (Fadil Sojkowski), Kurt Tharandt (Hr. Böhme), Ina Giehart (Journalist). **Længde:** 103 min. **Prem:** TV 17.11.72.

Da de fattige fra Kombach pludselig kom til penge

Volker Schlöndorff vakte berettiget opsig i 1965 med sin debutfilm »De unge tyranner« (efter Musils kortroman fra begyndelsen af århundredet om »fascistisk« terror blandt skoleelever). Dens fortællestil, dens udnyttelse af lokaliteter og tidstræk var præget af et asketisk afkald på effekter. Hans anden film, nutidskriminalfilmen »En slags mord« var mindre overbevisende. Hans tredje spillefilm, en adaption af Kleists novelle om »Michael Kohlhaas« og en tilbagevenden til periode-film, er ikke vist i Danmark. Hans nyeste film, »Der plötzliche Reichtum der armen Leute von Kambach« (Da de fattige fra Kambach pludselig kom til penge), er produceret i TV-øjemed af hans eget – i 1969 grundlagte – produktionsselskab, Hallelujah-Film. Den slægter debutværket (og formodentlig også »Michael Kohlhaas«) på: stilistisk er det en »skrællet«, afdramatiseret beretning om en gruppe mennesker der begår en forbrydelse, fortalt i korte stilerede optrin. Der fortælles på billedsiden neutralt registrerende, det er saglige observationer, der forelægges af en – tilsyneladende – uinvolveret fortæller. Og ligesom i »De unge tyranner« er der tale om en »historisk« fortælling, som rummer klare allegoriske træk, der peger frem til nutidige forhold.

Den saglige speakerkommentar (det er et af de meget sjældne eksempler på, at en spillefilm anvender en kvindestemme som den alvidende fortællers stemme), de ukunstlede billeder, sort-hvid kvaliteten, den stilerede dialog, den »malplacerede« reklamefilm-agtige musikunderlægning såvel som den pedantiske titel er afstandskabende virkemidler, der giver fortællingen et fremmedgjort præg. Det hele har karakter af et brecht'sk lærestykke: det er ikke en realistisk illusionsfilm, men en moralitet, hvor en idé, et budskab – undertiden reduceret til det skeletagtige – fremlægges.

Kvindestemmen giver i den indledende bemærkning hele fortællingsens handlingskerne: »I året 1822 ville et par farmede bønder og daglejere fra landsbyen Kambach gøre ende på deres elendighed og komme til penge, idet de planlagde et overfald på postvognen med de kurhessiske skatter. Ifølge den samtidige, på sagsakterne baserede, fremstilling af kriminalretssekretær Carl Danz fra Giessen skal komplotet omkring postroveriet i Subach være forløbet på følgende måde«.

Det er en omværende hosekrammer, der organiserer kuppet for de fattige bønder. Men fem gange mislykkes det af mere eller mindre latterlige årsager. Endelig ved sjette forsøg lykkes det, og byttet deles. Men politiet, øvrigheden,

er klar over, at de fattige aldrig vil kunne beherske deres pludselige rigdom, den vil røbe dem før eller senere. Og de går da også i fælden en efter en. Deres drømme om at blive behandlet som »en fornem herre på gennemrejse« og at rejse til den nye – og frie – verden forbliver urealiserede. Kun én får noget ud af det, hosekræmmeren: »Mig har pengene gjort fri. Bønderne kan ikke stille noget op med penge, fordi de hele livet kun har haft jord mellem fingrene. Men jeg er fri, jeg har ikke hus og jord, som holder på mig. Jeg kan gå hvorhen jeg vil. Den nye verden venter mig ...«

Bønderne er ofre for samfundsordenen, forsøget på at opnå rigdom er et forsøg på at bryde denne samfundsorden, men – som fortællerstemmen siger – »da de i århundreder var holdt i uvidenhed af øvrigheden, var det umuligt for dem at gennemskue de virkelige årsager til deres elendighed«. Deres oprør er ikke et forsøg på at omstyrte det økonomiske system, men kun på personligt at få lidt del i overklassens privilegier. Det er en forbrydelse inden for systemet. Filmen præsenterer satirisk øvrighedens synspunkt: Gellerts digt »Zufriedenheit mit seinem Zustande« reciteres: »Geniesse, was dir Gott beschieden, / Entbehre gern, was du nicht hast« lyder det formanende til den opsætsige underklasse. Og underlagt billeder af den møjsommelige pløjning høres skolelærerens indtæring af skolebørnene: »Bebau das Feld, bleib bei dem Pflug / dann nüttest du der Welt genug«. Efter at bønderne er blevet henrettet, kommer en sluttekst som sammenfatter moralen: »Was an dir Berg war / haben sie geschleift / Und dein Tal / schüttete man zu / Über dich führt / ein bequemer Weg«.

Bønderne forstår ikke det system, de er en del af, derfor kan deres oprør ikke lykkes. De bliver nivelleret så de danner en »bekvem vej« for øvrighed og overklasse.

Peter Schepelern

■ DA DE FATTIGE FRA KOMBACH PLUDESIG KOM TIL PENGE

Der plötzliche Reichtum der armen Leute von Kombach. Vesttyskland 1971. **P-selskab:** Hallelujah Film GmbH. **P-leder:** Eberhard Junkersdorf. **Instr:** Volker Schlöndorff. **Manus:** Volker Schlöndorff, Margarethe von Trotta. **Foto:** Franz Rath. (Farve). **Musik:** Klaus Doldinger. **Medv:** Georg Lehn (Hans Jacob Geiz), Reinhard Hauff (Heinrich Geiz), Karl-Josef Cramer (Jacob Geiz), Wolfgang Bächler (David Briel), Harry Owen (Ludwig Acker), Harald Mueller (Johann Soldan), Karl-Heinz Merz (Volk), Margarethe von Trotta (Sophie), Angelika Hillebrecht (Johanna Soldan), Maria Donnerstag (Fru Geiz), Eva Pampuch (Gåsepigen), Wilhelm Grasshoff (Dommer Danz), Joe Hembus (Skriveren), Rainer-Werner Fassbinder (En bonde), Walter Buschhoff. **Længde:** 100 min. **Prem:** TV 9.10.72.

Døden ved hængning

»Døden ved hængning« er den sjette Oshima-film, som er vist herhjemme. Filmmuseet spillede i februar 1969 Oshimas anden, tredje og femte film, »Naked Youth«, »The Sun's Burial« og »The Catch«; TV viste i september 1971 »Boy«, og »Diary of a Shinjuku Thief« har vistnok været vist i nogle filmklubber. Alle filmene beskæftiger sig – som Ian Cameron fastslår i en artikel i »Second Wave« – med kriminalitet: »Naked Youth« og »The Sun's Burial« fortæller med mange sensationistiske effekter om ungdomskriminalitet, mens »The Catch« er en mere kunstnerisk behersket historie om en amerikansk neger-soldat, som under verdenskrigen tilfangetages og dræbes af indbyggerne i en japansk landsby. De senere film, »Boy«, »Diary of a Shinjuku Thief« og »Døden ved hængning«, adskiller sig fra de tidligere ved et langt mere raffineret og distanceret forhold til mediet; der er Godard- eller Brecht-påvirkede fremmedgørelseseffekter, således bruger »Døden ved hængning« indskudte tekster til at kommentere forløbet (i stil med Godards »Vivre sa vie«) og de krasse farver i ungdomskriminalitetsfilmene er afløst af sort-hvid.

»Døden ved hængning« er opbygget i tre afsnit og en prolog: først orienteres vi om lokaliteten, henrettelseshuset hvor hængningen skal finde sted. Det er fortalt som en oplysende dokumentarfilm med forklarende speakertekst (Oshimas stemme), som om det var oplæg til en debatfilm om dødsstraf, og slutter med den mislykkede hængning: den hængte dør ikke. I den egentlige første del beskrives som i en absurd »sort« komedie hvorledes øvrighedens repræsentanter – læge, præst, offentlig anklager, politi, sikkerhedsofficer, undervisningsofficer, henrettelsesleder og bøddel – prøver at klare den penible situation. Den dømte – som på kafkask kaldes R. – har voldtaget og myrdet to piger, men da han vågner op igen, har han mistet hukommelsen, og da man ikke må henrette ham, uden at han er sig sin skyld bevidst, gælder det for øvrigheden om at få R. til at huske, til at påtage sig sin identitet og erkende sin skyld. Det ud-

vikler sig til en regulær »sort« farce – i stil med Kafkas »I fangekolonien« og »Processen« – hvor øvrigheden med fordelte roller spiller R.s liv og forbrydelse for ham. Denne første del – der er som et teaterstykke, der overholder de tre enheder: tidens, stedets og handlingens – minder om de lange scener i »The Catch«, hvor bønderne diskuterer fangens skæbne.

I anden del går man nu på »location« for at rekonstruere forbrydelsen på gerningsstedet; undervisningsofficeren går så vidt i sine forsøg på at få R. til at huske, at han selv kommer til at myrde en ung pige. I tredje del er man igen i henrettelseshuset: i kisten, som er tiltænkt liget af den henrettede, ligger pludselig et kvindeligt. Det er et fantom, som alle dog efterhånden kan se, og det viser sig, at det er genfærdet af R.s søster, som opsøger ham for at vække hans koreanske nationalisme, for R. er nemlig ikke japaner, men tilhører det forfulgte koreanske mindretal i Japan. Da det ikke lykkes hende at bevidstliggøre ham, dømmes hun ham til døden, men bliver selv hængt af øvrigheden. Til sidst påtager R. sig sin skyld, »for alle R.ers skyld«, og bliver hængt. Men det sidste billede viser, at galgens løkke er tom.

Filmen spænder over mange stilarter og temaer. Hver af dens tre hoveddele betegner et skridt væk fra den dokumentariske indledning, og ind i det fantastiske. Set fra et europæisk synspunkt er dens mystik, dens visionære døds- og skyldtematik fremmedartet (omend på linie med en japansk tradition: søsteren er som de mizoguchi'ske genfærd og det hallucinationsagtige minder om Kobayashis »Kwaidan«), men dens identitetsproblematik og dens groteske satire over den bureaukratiske logik (som er helt »Punkt 22«-agtig) forekommer meget vestlig.

Peter Schepelern

■ DØDEN VED HÆNGNING

Koshikei. **Eng. titel:** Death by Hanging. Japan 1968. **Dist:** A.T.G. **P-selskab:** Sozoha. **P:** Masayuki Nakajima, Takuji Yamaguchi, Nagisa Oshima. **Instr:** Nagisa Oshima. **Manus:** Nagisa Oshima, Tsutomu Tamuru, Mamoru Sasaki, Michinori Fukao. **Speaker:** Nagisa Oshima. **Foto:** Yasuhiro Yoshioka. **Ark:** Jusho Toda. **Musik:** Hikaru Hayashi. **Medv:** Kei Sato (Henrettelsesleder), Fumio Watanabe (Undervisningsofficer), Toshiro Ishido (Præst), Masao Adachi (Sikkerhedsofficer), Mutsuhiro Toura (Læge), Hōsei Komatsu (Bøddel), Masao Matsuda (Embedsmand), Akiko Koyama (Pigen), Yun-Do Yun »R.«. **Længde:** 117 min. **Prem:** TV 6.10.72.

Stil/ Yun-Do Yun
som den dødsdømte i Oshimas
»Døden ved hængning«.

